

Izložba Halila Tikveše i Safeta Zeca

bina... Napravio sam tada dva megakolaža "Servus Evropa", sa tim isječcima oglasa rodbine izbjegle u Dansku, Švedsku... koja traži svoju rodbinu u Bosni da se jave gdje god se nalaze. U centar sam ukomponovao veliki križ koji je sastavljen od slika te Evrope koja u bonluku i rahatluku, sa lijepim ženama, jelima i pićima, sa uživancijom, sve to samo posmatra. Podloga križu je od tih oglasa.

ZEC: Divim se, i stalno mi je pred očima, lik ove starije žene i majke. Mala fotografija koju sam našao u nekim novinama. Žena antičke ljepote, lijepa starica u savršeno mirnom izrazu, čije oči su pune suza. Nijemi, okamenjeni izraz i nezadržive suze. Kao sve naše MAJKE. Tu "lijepu patnju" ako se tako smije reći, pokušao sam realizovati na ovome velikom formatu, nadajući se, postići univerzalnu "mirnoću" duboke unutarnje patnje.

Nije li danas upravo ta, ne samo fizička, razdvojenost od prijatelja, komšija, rodbine ... ono što posebno boli?

TIKVEŠA: Apsolutno. To je najtračičniji i najpogubniji rezultat ovog rata, ta posvađanost, izgubljena vjera u prijatelja, komšiju. Sve se ostalo može nadoknaditi, sve se ostalo može izgraditi i krov, i cesta i štreka ... ali to povjerenje u ljude je najteže vratiti.

ZEC: Živimo vrijeme poslije užasa. Vrijeme neprirodnih podjela sa ostacima posljedica kataklizme! Duboko vjerujem u ljudskost, pamet i duhovnost ljudi. Njihovu potrebu za širinama i prostorima, njihovu potrebu za kulturom i umjetnošću. Otvorit će se jednom te vještačke granice.

Postoje dobri, kvalitetni ljudi, humanisti, stvaraoci. Postoje mladi ljudi obrazovani i odgojeni. Njih nije strah, niti smatraju važnim da li se kaže policija ili milicija, općina ili opština.. Svjesni su ljepote i raznovrsnosti jezika, običaja, putuju lako i rado i SVE je njihova zemlja, svugdje se osjećaju i žive kao kod kuće! Žele da rade i stvaraju. Žele da produ ovaj zemaljski put u miru.

Kako naslikati lice jedne kozmičke tragedije?

Platna Safeta Zeca, nastala u znak pijeteta prema tragediji Srebrenice, doimaju su poput zaustavljenih fragmenata koji zajedno čine jedno veliko tkanje boli

Aida Abadžić-Hodžić

Suvremeni doživljaj svijeta presudno je određen elektronski posredovanim, proizvedenim, insceniranim slikama stvarnosti. Od vremena *elektroničke revolucije*, brižno osmišljenim tehnikama manipulacije, moguće je ostvariti *sinhronizaciju emocija* mase (P. Virilio). Teroristički akti, katastrofe, kataklizme, atentati danas su ekranizirani sa besprijekornom dramaturgijom i često se u savremenoj teoriji uspoređuju sa „umjetničkim djelima“. (Klasična) reprezentacija tako je sve više nadomještena izravnom prezentacijom (*live*). San koji je proganjao i motivirao veliki dio historijske avangarde, a koja je i sama započela kao „rat“ protiv starih formi, dobio je posredstvom sofisticiranih digitalnih medija posljednjih decenija svoje zastrašujuće ostvarenje: sliku stvarniju od „stvarnosti“ same.

Već je krajem tridesetih godina 20. stoljeća Paul Valéry ustvrdio kako „osjećajnost moderne postaje sve težom jer su neophodni sve snažniji podražaji i sve veći utrošak energije da bismo nešto osjećali.“ „Ovaj manjak osjećajnosti“, naglasio je francuski pjesnik, „postaje posebno vidljiv u narastajućoj i općoj ravnodušnosti prema ružnom i grubom.“

Potreba za slikom proizvedenom „s onu stranu ekrana“ često je odraz želje za distanciranjem, odraz našeg straha od neposrednog dodira i izravnog

suočenja. Jer, samo ljudi imaju lica, a svako lice nosi izraz.

Kako naslikati lice jedne kozmičke tragedije? Kako naslikati deset hiljada izgubljenih lica? Kako likovno misliti ono što je i u jeziku neizrecivo?

Platna Safeta Zeca, nastala u znak pijeteta prema tragediji Srebrenice, doimaju su poput zaustavljenih fragmenata koji zajedno čine jedno veliko tkanje boli: ruka koja teško pritišće čelo muškarca koji sjedi, ruke žene koja suspreže glas očaja i nevjerice, isprepletene, umorne ruke koje nose one-močalo tijelo ranjenika ... Sve te geste, nabori tijela, ostavljene stvari koje „pamte nečiji dodir i ruku koja ih je tu ostavila“ grade reljefe ljudske patnje. Kao krhotine stakla, kao napukla jeka čiji zvuk ne prestaje bolno odzvanjati u daljini.

I velika lica Safeta Zeca iz ciklusa „Suze“, izložena u junu 2007. godine između lukova spaljene sarajevske Vijećnice, pozivala su na susret „licem u lice“ (Lévinas); na susret s iskustvom pojedinačnosti svake ljudske patnje. Takav susret koji traži blizinu – to je susret u kojem čin gledanja postaje činom potpune posvećenosti i askeze.

„Moral se tiče individue u njezinoj singularnosti“, podsjeća nas Hannah Arendt u svojim razmišljanjima *O zlu*. „Kriterij ispravnosti i pogrešnosti, odgovor na pitanje što mi je činiti, u krajnjoj istanci ne ovise ni o navikama i običajima, što su mi zajednički s ljudima oko mene, ni o zapovijedi božan-

skog ili ljudskog podrijetla, nego o onome što odlučim u vezi sa sobom.

Drugim riječima, neke stvari ne mogu uraditi jer da ih uradim neću više moći živjeti sa samom sobom. Ovo živjeti-sa-samom-sobom više je od svijesti, više od samo-svijesti koja me prati bez obzira na to što radila i u kakvom sam stanju. Sama sam sa sobom i sudim sebi tako da se to artikulira i aktualizira u procesima mišljenja, a svaki je proces mišljenja aktivnost u kojoj razgovaram sa samom sobom o stvarima koje me se tiču. Proces egzistencije prisutan u nečujnom dijalogu mene i mene sada ću nazvati samoćom. Samoća je više i drugačije od drugih načina da budemo sami, pogotovo od usamljenosti i izolacije. Samoća znači da sam, iako sama, s nekim (sa samom sobom). To znači da sam dvije u jednoj, a usamljenost i izolacija ne poznaju ovu vrstu podvojenosti, ovu unutrašnju dihotomiju u kojoj mogu sama sebi postavljati pitanja i odgovarati na njih. (...)“

Pred ovim slikama Safeta Zeca pozvani smo da zakoračimo u samoću o kojoj govori Hannah Arendt. U tom iskustvu samoće u kojoj se događa razgovor, u kojoj se događa susret-sa-samim-sobom, pojedinac prestaje biti čovjekom mase čije emocije je moguće *sinhronizirati*. Tek u susretu sa samim sobom, u tom beskrajnom samoću rađa se apsolutni početak, započinje moralni život, donosi se odluka. U pitanjima o tim graničnim situacijama i sama umjetnost suočava se s odlukom o smislu i mogućnostima svoga djelovanja. ➔

